

СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ВИБОРЧОГО ПРОЦЕСУ ЯК ОБ'ЄКТА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

ШЕНЦЕВ Дмитро Олександрович - здобувач Університету сучасних знань
<https://orcid.org/0000-0003-4171-8177>
УДК: 342.95 (477)

З'ясовано, що адміністративно-правове регулювання виборчого процесу слід розуміти як заснований на положеннях адміністративного законодавства та виражений крізь норми останнього, вплив права на суспільні правовідносини, які виникають в процесі реалізації виборчого процесу, та який реалізується за допомогою адміністративних імперативних методів та гарантується наявністю юридичної відповідальності.

Обґрунтовано, що наукові тлумачення виборчого процесу змістовно тяжіють до того, що це особлива нормативно-встановлена, послідовно здійснювана, системна категорія, яку варто розкривати як процедурну діяльність уповноважених суб'єктів державної влади та громадян України, направлену на забезпечення та реалізацію окремої форми народовладдя.

Доведено, що виборчий процес є невід'ємною складовою частиною виборів в цілому, їх процесуальним елементом за допомогою використання якого громадяни реалізують своє право народовладдя, та через який держава забезпечує панування верховенства права, законності та демократизму в Україні. За своєю сутністю, виборчий процес є діяльністю уповноважених законодавством суб'єктів, котра націлена на підготовку, проведення виборів, а також доведення їх результатів до суспільства. Особлива важливість даного процесу виявляється у таких аспектах: по-перше, законодавчо встановленому змісті; по-друге, чіткому визначенні в положеннях офіційних джерел кола суб'єктів виборчого процесу та їх основних повноважень; по-третє, регламен-

тованістю всіх етапів виборчого процесу, а також ролі кожного суб'єкта на кожному з етапів; по-четверте, визначенні юридичних засад і гарантій виборчого процесу; по-п'яте, наявності юридичної відповідальності за порушення виборчого процесу.

Ключові слова: адміністративно-правове регулювання, виборчий процес, правове регулювання виборчого процесу.

Постановка проблеми

Конституцією України від 28.06.1996 №254к/96-ВР передбачено, що народне волевиявлення здійснюється через вибори, які є формою безпосередньої демократії [1]. В останні роки саме за допомогою даної форми українська нація намагається забезпечити своє майбутнє, шляхом зміни складу політичної еліти, та як наслідок – політичного вектору розвитку країни. Зокрема, вибори забезпечують можливість населення обирати вищі органи державної влади, враховуючи власні інтереси та потреби. Проведення виборів породжує велике коло суспільно-правових відносин між різними суб'єктами влади та соціуму. В зв'язку з цим вибори на сьогоднішній день є складним, комплексним явищем, особливим елементом якого є виборчий процес. Саме під час нього відбувається реалізація безпосередньої демократії, тому виборчий процес займає особливе місце в праві та жорстко регламентується його нормами, у тому числі адміністративно-правового змісту.

Стан дослідження проблеми

В рамках наукової розробки піднятої в статті проблеми звертається увага на досвід вчених, які присвячували свої дослідження розгляду проблеми адміністративно-правового регулювання, а також особливостям виборчого процесу як окремої теоретико-юридичної категорії. Зокрема, детально опрацьовано роботи О.М. Бабійчука, В.В. Галуцька, Ю.А. Дмитрієва, О.М. Єщука, І.П. Ільїнського, В.Б. Ізраєляна, О.М. Ключова, С.А. Мозоля, О.М. Музичука, Р.М. Опацького А.А. Русецького, Б.В. Россинського, Ю.Н. Старилова, Б.А. Страшуна, В.І. Ястребова, та інших.

Мета і завдання дослідження

Метою статті є встановлення сутності та особливостей виборчого процесу як об'єкта адміністративно-правового регулювання. Зважаючи на вказану мету, завданнями дослідження визначені: характеристика поняття адміністративно-правового регулювання виборчого процесу; виділення ключових ознак адміністративно-правового регулювання виборчого процесу.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що стаття є першою науковою працею в якій окреслено зміст та головні ознаки адміністративно-правового регулювання виборчого процесу, як самостійної, багатаспектної категорії.

Виклад основного матеріалу

Щоб розібратись із сутністю та особливостями виборчого процесу, як об'єкту адміністративно-правового регулювання, необхідно розуміти зміст останньої категорії. Так, з етимологічного боку вона походить від терміну «регулювання», «регулювати» (з латинської – «regulo») та означає улаштування, упорядкування. Дещо інше тлумачення дієслова «регулювати» надається у словнику С. Ожегова: направляти розвиток, рух чого-небудь з метою упорядкувати, систематизувати [2, с.412]. Тлумачний словник В. Даля визначає «регулювати» як зрівнювати (хід, рух), розміряти, встановлювати до порядку [3, с.561]. Автори Словника синонімів української мови надають дієслову «ре-

гулювати» синонім «налагоджувати» (створювати умови для нормальної діяльності, функціонування чого-небудь) [4, с.543].

Щодо адміністративно-правового регулювання, то відповідно до загальнонаукових тлумачень – це цілеспрямований вплив норм адміністративного права на суспільні відносини з метою забезпечення за допомогою адміністративно-правових засобів прав, свобод і публічних законних інтересів фізичних та юридичних осіб, нормального функціонування громадянського суспільства та держави [5, с.323–324;6, с.115]. На думку інших вчених, наприклад, О.М. Бабійчук адміністративно-правове регулювання – це спеціальний юридичний механізм впливу адміністративного права на поведінку і діяльність його суб'єктів. Механізм адміністративно-правового регулювання – це засоби функціонування єдиної системи адміністративно-правового регулювання з метою забезпечення прав, свобод і публічних законних інтересів фізичних та юридичних осіб, функціонування громадянського суспільства і держави. Найважливішими засобами механізму адміністративно-правового регулювання є нормативні та індивідуальні акти. Ці акти відповідають двом рівням адміністративно-правового регулювання: по-перше, складають загальні правила поведінки людей, по-друге – утворюють індивідуальні акти, що визначають на основі адміністративно-правової норми права й обов'язки конкретних учасників у правовідносинах [7, с.132]. Б.В. Россинський та Ю.Н. Старилов вважають, що адміністративно-правове регулювання будь-якої сфери базується на ефективному управлінні органів державної влади, а також місцевого самоврядування, громадських об'єднань, які діють в рамках покладеної на них законодавством компетенції [8, с.137]. В.В. Галуцько та О.М. Єщук вважають, що адміністративно-правове регулювання – це цілеспрямований вплив норм адміністративного права на суспільні відносини з метою забезпечення за допомогою адміністративно-правових засобів прав, свобод і публічних законних інтересів фізичних та юридичних осіб, нормального функціонування громадянського суспільства та держави. Вони також виділяють його

ознаки: цілеспрямований характер, певний предмет і сферу правового впливу, основну мету адміністративного права, забезпечення передусім на основі реалізації адміністративно-правового методу правового регулювання, визначені стадії [9, с.122].

Таким чином, враховуючи викладене, зважаючи на різні теоретичні підходи до розуміння регулюючого впливу права, адміністративно-правове регулювання виборчого процесу варто розуміти як заснований на положеннях адміністративного законодавства та виражений крізь норми останнього, вплив права на суспільні правовідносини, які виникають в процесі реалізації виборчого процесу, та який реалізується за допомогою адміністративних імперативних методів та гарантується наявністю юридичної відповідальності.

Особлива важливість виборчого процесу, яка визначає необхідність адміністративно-правового регулювання цієї категорії криється у її сутності. Так, слово «вибір» тлумачиться як: дія за значенням обирати чи вибрати; той, кого вибрано; те, що вибране; можливість вибрати кого-, що-небудь; процес обрання, вибори і таке інше [10, с.126].

І.П. Ільїнський, Б.А. Страшун, В. І. Ястребов пишуть, що виборчий процес – це діяльність уповноважених суб'єктів з підготовки і проведення виборів, а також норми, що таку діяльність регулюють [11]. В.В. Кравченко зазначає, що виборчий процес – це врегульована правовими та іншими соціальними нормами діяльність органів, організацій, окремих громадян, їх колективів і груп з підготовки та проведення виборів до представницьких та інших виборних органів державної влади і місцевого самоврядування [12, с.320]. Як указує М.І. Ставнійчук виборчий процес – це регламентована Конституцією та законами України про вибори діяльність уповноважених органів та громадян України, спрямована на формування конституційного якісного і кількісного складу органів державної влади та місцевого самоврядування [13]. Ю.А. Дмитрієв та В.Б. Ізраєлян вважають, що виборчий процес це – технологічна інфраструктура і форма реалізації конституційних принципів організації періодичних вільних виборів та за-

безпечення виборчих прав людини і громадянина в рамках передбаченої законом послідовності вчинення комплексу виборчих дій і виборчих процедур [14, с.506]. На думку С.А. Мозоль виборчий процес – це урегульована законом специфічна діяльність уповноважених органів і громадян держави, що здійснюється логічно послідовно, юридично унормовано, визначено в часі та спрямована на формування конституційного якісного і кількісного складу органів державної влади та органів місцевого самоврядування [15, с.30]. Аналогічну позицію у своїх наукових дослідженнях підтримує Р.М. Опацький [16, с.21 – 22]

Цікавим є погляд на проблему змісту виборчого процесу авторства В. Погорілко. Науковець, досліджуючи співвідношення понять «виборчий процес» і «виборча процедура», відзначив, що виборчий процес протиставляється виборчій процедурі, оскільки процес гарантує і забезпечує захист виборчих правовідносин, а процедура встановлює порядок організації і проведення виборів. Виборчий процес існує як система правовідносин, що забезпечують динаміку виборчих кампаній. Тобто процедура і процес пов'язані із підготовкою і проведенням виборів, хоча й виконують різні функції в механізмі правового регулювання виборчих кампаній. Тобто це два паралельно існуючі поняття, що не виключають одне одного, а скоріше доповнюють, і виборчі процедури слід розглядати як частини виборчого процесу. Виборчий процес – більш широке поняття, ніж виборча процедура, поряд з процедурою включає діяльність, направлену на реалізацію приписів виборчого законодавства і легітимність цієї діяльності [17, с.10].

Отже, наукові тлумачення виборчого процесу змістовно тяжіють до того, що це особлива нормативно-встановлена, послідовно здійснювана, системна категорія, яку варто розкривати як процедурну діяльність уповноважених суб'єктів державної влади та громадян України, направлену на забезпечення та реалізацію окремої форми народовладдя. Не можна також нехтувати законодавчим визначенням сутності та засад виборчого процесу.

Відповідно до положень Виборчого кодексу України від 19.12.2019 №396-IX виборчий процес – це здійснення протягом встановленого законодавством періоду часу спеціально уповноваженими суб'єктами, виборчих процедур, пов'язаних із підготовкою і проведенням відповідних виборів, встановленням та офіційним оголошенням (офіційним оприлюдненням) їх результатів. Виборчий процес є безперервним та не може бути скасованим, зупиненим або перенесеним [18]. Виборчий процес здійснюється на засадах: 1) гарантії реалізації виборчих прав громадян, визначених Конституцією України та Кодексом; 2) дотримання основних принципів виборчого права, визначених Конституцією України та Кодексом; 3) законності та заборони протиправного втручання будь-кого у виборчий процес; 4) політичного плюралізму та багатопартійності; 5) публічності і відкритості виборчого процесу, усіх його процедур з урахуванням обмежень, встановлених законом, належного інформування виборців та інших суб'єктів виборчого процесу; 6) свободи передвиборної агітації, рівного доступу всіх кандидатів і суб'єктів їх висування на відповідних виборах до засобів масової інформації незалежно від їх форми власності, крім засобів масової інформації, засновниками яких є партії (організації партій); 7) неупередженості органів виконавчої влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, підприємств, закладів, установ і організацій, їх керівників, інших посадових і службових осіб до кандидатів, партій [18].

Крім того, положеннями Кодексу регулюються питання пов'язані із суб'єктним складом процесу, правами та обов'язками його учасників; особливості реалізації виборчого процесу та пов'язаних із ним процедур; відповідальність за порушення виборчого законодавства та процесу виборів тощо [18].

Висновки

Отже, виборчий процес є невід'ємною складовою частиною виборів в цілому, їх процесуальним елементом за допомогою використання якого громадяни реалізують

своє право народовладдя, та через який держава забезпечує панування верховенства права, законності та демократизму в Україні. За своєю сутністю, виборчий процес є діяльністю уповноважених законодавством суб'єктів, котра націлена на підготовку, проведення виборів, а також доведення їх результатів до суспільства. Особлива важливість даного процесу виявляється у таких аспектах: по-перше, законодавчо встановленому змісті; по-друге, чіткому визначенні в положеннях офіційних джерел кола суб'єктів виборчого процесу та їх основних повноважень; по-третє, регламентованістю всіх етапів виборчого процесу, а також ролі кожного суб'єкта на кожному з етапів; по-четверте, визначенні юридичних засад і гарантій виборчого процесу; по-п'яте, наявності юридичної відповідальності за порушення виборчого процесу.

Наведені особливості формують науковий підхід до бачення сутності виборчого процесу та його місця як у національній системі права, так і як об'єкту адміністративно-правового регулювання.

Література

- 1) Конституція України: закон від 28.06.1996 №254к/96-ВР // Офіційний вісник України. 2010. №72/1. ст.2598.
- 2) Ожегов С.И. Словарь русского языка / Под ред. Ю.Ю. Шведовой. М.: Советская энциклопедия, 1973. 846 с.
- 3) Даль В.И. Толковый словарь русского языка. Современная версия. М.: ЗАО Изд-во ЭКСМО-Пресс, 1999. 736 с.
- 4) Словник синонімів української мови : в 2 т. Т. 2 / А.А. Бурячок, Г.М. Гнатюк, С.І. Головошук та ін. К.: Наукова думка, 1999-2000. 954 с.
- 5) Адміністративне право України : підручник / [Галуцько В. В., Олефір В. І., Гридасов Ю. В., Іванищук А. А., Короєд С. О.] Херсон : ХМД, 2013. Т. 1 : Заг. адміністративне право. Акад. курс. 393 с.
- 6) Оксін В.Ю. Адміністративно-правове регулювання банківської системи: деякі теоретичні аспекти / В.Ю. Оксін // Адміністративне право і процес. 2014. №3(9). С.113-118.

7) Бабійчук О.М. Адміністративно-правове регулювання та юридичні аспекти в паліативній і хоспісній медицині / О.П. Бабійчук // Адміністративне право і процес. 2014. №4(10). С.132-140.

8) Россинский Б.В. Административное право : учебник для студ. вузов, обучающихся по спец. «Юри-спруденция» / Б.В. Россинский, Ю.Н. Стариков. 4-е изд., пересмотр, и доп. М. : Норма, 2009. 928 с.

9) Ёршова В.С. До розуміння сутності адміністративно-правової охорони навколишнього природного середовища в Україні / В.С. Ёршова // Науковий вісник Херсонського державного університету. 2014. Випуск 1, Том 2. С.118–124.

10) Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад, і голов. ред. В. Т. Бусел. К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.

11) Стешенко Т.В. Актуальні питання виборчого процесу в Україні і зарубіжних країнах / Т.В. Стешенко // Державне будівництво та місцеве самоврядування. 2013. Випуск 25. С.102-113.

12) Кравченко, В. В. Конституційне право України [Текст] : навч. посіб. / В. В. Кравченко. К. : Атіка, 2000. 320 с.

13) Виборчий процес // Енциклопедія Сучасної України: електронна версія [веб-сайт] / гол. редкол.: І.М. Дзюба, А.І. Жуковський, М.Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2005. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=33918.

14) Дмитриев Ю. А. Избирательное право и процесс в Российской Федерации / Ю. А. Дмитриев, В. Б. Израэлян. Ростов-н/Дону: "Феникс", 2004. 864 с.

15) Мозоль С.А. Запобігання злочинам проти виборчих прав громадян: дисертація / С.А. Мозоль // Київський національний університет внутрішніх справ. 2008. 261 с.

16) Опацький Р.М. Адміністративно-правові засади діяльності міліції щодо забезпечення громадського порядку під час виборів народних депутатів та Президента України: дисертація / Р.М. Опацький // Дніпропетровськ: Дніпропетровський держав-

SUMMARY

It was found that the administrative and legal regulation of the electoral process should be understood as based on the provisions of administrative law and expressed through the rules of the latter; the impact of law on public relations arising in the electoral process, and which is implemented using administrative methods and guaranteed legal liability.

It is substantiated that scientific interpretations of the electoral process tend to mean that it is a special normatively established, consistently implemented, systemic category, which should be disclosed as a procedural activity of authorized subjects of state power and citizens of Ukraine aimed at ensuring and implementing a separate form of democracy.

It has been proved that the electoral process is an integral part of the election as a whole, their procedural element through which citizens exercise their right to democracy, and through which the state ensures the rule of law, legality and democracy in Ukraine. In essence, the electoral process is the activity of legally authorized entities, which is aimed at preparing, conducting elections, as well as bringing their results to society. The special importance of this process is manifested in the following aspects: first, the statutory content; secondly, a clear definition in the provisions of the official sources of the range of subjects of the electoral process and their main powers; third, the regulation of all stages of the election process, as well as the role of each entity at each stage; fourth, determining the legal basis and guarantees of the election process; fifth, the existence of legal liability for violating the election process.

Key words: administrative and legal regulation, election process, legal regulation of election process.

ний університет внутрішніх справ. 2008. 223 с.

17) Гльницький М.С. Виборчі процедури як складова виборного процесу / М.С. Гльницький // Міжнародний науковий журнал «Верховенство права». 2018. №2. С.9–15.

18) Виборчий кодекс України: закон від 19.12.2019 №396-IX // Відомості Верховної Ради України. 2020. №7,8,9. ст.48.